Tulevaisuusvaliokunta 23.11. 2016

Ilmastopaneelin cleantech-hanke

Markku Ollikainen, Jyri Seppälä, Miimu Airaksinen, Elina Berghäll

Tausta

- Tavoitteena on selventää käsitettä cleantech ja sen roolia sekä kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisessä

- Tutkimuskysymykset:

  - Kuinka merkittävä cleantech –ala on tällä hetkellä Suomen kansantalouden toiminnan ja ilmastopäästöjen vähentämisen kannalta

  - Millainen on alan kehittymispotentiaali ja kansantalouden kasvua ja työllisyyttä kohentava vaikutus vuosiin 2020 ja 2030 mennessä

  - Millaisin toimin cleantech-alaa on edistetty ja edistetään tehokkaimmin

Synteesiraportin sisältö

- Cleantechin tulo Suomeen ja tulo osaksi valtiollista politiikkaa
  - Valtiolliset asiakirjat
- Cleantech alan tilanne analyysien valossa
  - Perustuu tilastollisen analyysin keskeisiin tuloksiin
- Suomen cleantech –sektori: vahvuudet ja mahdollisuudet
  - Arvioita Suomen mahdollisuuksista
  - Haastattelujen tulokset
- Paneelin korostuksia
  - Arviot & ehdotuksia

Cleantechin tulo Suomeen ja osaksi valtiollista politiikkaa

SITRA: Cleantechin ensimmäinen edistäjä

- **SITRA:n strategia**: ”Cleantech Finland” – ympäristöstä liiketoimintaa. Kansallinen toimintaohjelma ympäristöliiketoiminnan kehittämiseksi” (vuonna 2007)

- Strategian pääehdotukset (vuosina 2007-2012 käynnistetään neljä strategista hanketta)
  1. Suomi – globaalisti tunnetuin cleantech-maa (viennin huippumerkki)
  2. Suomesta paras kasvualusta ympäristöliiketoiminnalle (edelläkävijämarkkinat ja koulutus)
  3. Suomalaista huippuosaamista fokusalueilla (strategisen huippuosaamisen keskittymä)
  4. Tehokkaimmat kansainväliset yritysverkostot (kasvuyritysohjelma)

- Sitra perusti Cleantech Finland –yhtymän, joka siirtyi yritysten omistukseen ja itsenäiseksi toimijaksi vuonna 2008

Cleantech Suomen politiikassa

- **Vanhasen II hallitus 2007-2010**
  - Cleantech –sana ei hallitusohjelmassa, sisältää relevantteja asioita

- **Kataisen hallitus 2011-2014**
  - **Päämäärä:** Suomesta hiilineutraali yhteiskunta sekä ympäristöosaamisen, puhtaan teknologian ja kestävän luonnonvarapolitiikan edelläkävijä.
  - Cleantech-liiketoiminnan strategia 2014

Sipilän hallitus 2015-

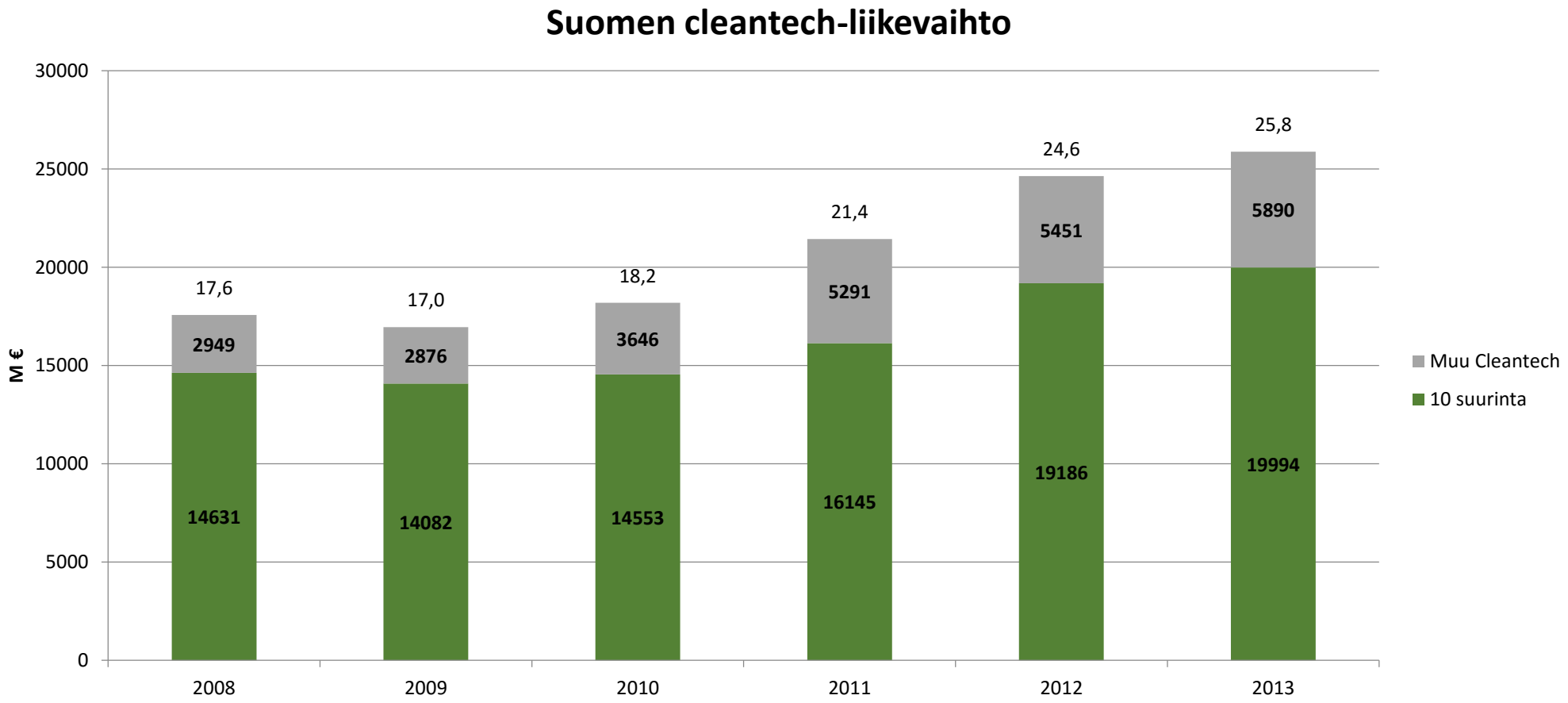
- **Kymmenen vuoden strateginen tavoite**: Suomi on bio- ja kiertotalouden sekä cleantechin edelläkävijä

Kommentteja

- Cleantech on saanut lyhyessä ajassa merkittävää huomiota valtiovallan taholta
- Ohjelmien ja strategian kesken on selvää jatkumoa, korostuksissa eroja
  - Sitran strategisella työllä on ollut suuri rooli: monet hallitusohjelmiin kirjatut asia on hahmotettu Sitran strategiassa
- Alan kehittämiseen paneuduttu ja useita kriittisiä tekijöitä tunnistettu
  - Demonstraatioalustat/alueet
  - Riskirahoitus & vientituet
  - Verkostoituminen
- Ohjelmia rakennettu hyvin optimistisissa oloissa
  - Näkyy vaikkapa (epärealistisissa) työllisyyttä koskevissa tavoitteissa (40 000 työvuotta)

Cleantech alan tilanne analyysien valossa

Cleantech Finland: arvio Suomen liikevaihdosta

Vuosien 2010-2013 kasvu 8%/a,
Kasvu vuodesta 2012 vuoteen 2013 2%

Johtopäätöksiä tilastollisesta tarkastelusta

1. Ala on selviytynyt paremmin kuin muu talous keskimäärin ja osoittanut elinvoimaisuutensa (vienti kuitenkin laskenut)

2. Vientimenestys ei ole vastannut odotuksia: yritykset eivät ole hyötyneet voimakkaasti kasvavasti globaalista kysynnästä (8 - 10% kasvu)

3. Pk-yritysten ongelmat ovat säilyneet samana aina 2007 lähtien osoittaen että ainakaan vielä julkisen vallan ponnistelut eivät ole tuottaneet parannusta niiden asemaan

4. Cleantech ala on keskittynyt noin kymmenen suurimman yrityksen harteille. Uusien yritysten läpimurtoja ei ole tapahtunut

4. Pohjoismainen vertailu: liikevaihto sama kuin Ruotsissa ja Tanskassa, Suomen innovaatioympäristö paras, Tanska ylivoimainen demonstraatioiden määrässä

Suomen cleantech –sektori:
vahvuudet ja mahdollisuudet

Haastattelut: Suomen vahvuudet

- Julkinen valta pitää asiaa esillä ja panostaa siihen
  - Julkinen monimuotoinen tukeminen
  - Lainsäädäntö on osittain kunnianhimoinen,
  - Luonut hyvät edellytykset cleantech-toimintaan (esim. biopolttoaineen jakeluvelvoite)

- Koulutus korkeatasoista ja tukee cleantech –alan kehitystä
  - Varsinkin insinööritieteet ovat onnistuneet houkuttelemaan lahjakkaita opiskelijoita.
  - Koulutusverkostoja ja niihin liittyvää tutkimustoimintaa pidetään tasokkaina

- Verkostoituminen
  - Verkostot hyvät, toimijat mukana monissa klustereissa ja tapahtumissa, kuten Slush, Cleantech Thursday, Lahti cleantech venture day ja Global cleantech summit2015

Haastattelut: esteitä ja pullonkauloja

	Ongelma	Ratkaisu
Referenssit	ohut kotimarkkina, ei referenssejä	valitulle yritykselle tarpeen
Rahoitus	ongelma pk-yrityksille	kaupallistamis- ja kv-rahoitus
Valtion tuet	vientitakuut ja vastaavat	Finnveran vahvistaminen
Sääntely	monitaho-ongelma	nopeutettu lupakäsittely
Kokonaistalous	työvoiman jousto ja kustannukset	talouspolitiikka
Osaaminen	yrittäjyys	koulutus, kansainvälistyminen
Julkiset hankinnat	eivät tue puhtaita ratkaisuja	hankintalain muutos

Paneelin korostuksia

alustavaa

Johtopäätöksiä tilastoaineiston valossa

- *Cleantech-alaa hallitsevat suuret teknologiayritykset, joiden tuotanto liittyy ennen muuta suhdanneherkkiin investointihyödykkeisiin*

- *Yleinen talous- ja elinkeinopolitiikka on ratkaisevassa asemassa suurten kotimaisten cleantech-alan yritysten kilpailukyvyn ja menestyksen suhteen*

- *Tuotantorakenteen monipuolistuminen on tarpeen myös cleantech-alalla suhdanneherkkyyden vähentämiseksi*

Johtopäätöksiä haastattelujen ja arviointien nojalla

- *Vaikka cleantech-alan suuret yrityksen toimivat kannattavasti, pk-yritykset eivät ole onnistuneet nousemaan selvästi kannattavuusrajan yläpuolelle.*

- *Julkisten hankintojen vaikutus kotimaisen ja vientiin tähtäävien cleantech-alan toiminnan edistämisessä on jäänyt tarpeettoman pieneksi.*

- *Paremmin kohdistetut vienti- ja kansainvälistymistuet sekä vientiin liittyvä riskirahoitus voisivat auttaa tehokkaimmin pk-yrityksiä ottamaan tarvittavat askeleet suurempien markkinaosuuksien saavuttamiseksi ja suurempaan yrityskokoon.*

- *Kotimaan markkinoita tulee edelleen vahvistaa siten, että ne palvelevat sekä yritystemme referenssiensynnyttämistä että cleantech-osaamisemme monipuolistamista.*

Paneelin suosituksia ja ehdotuksia

- Muutetaan julkista hankintalakia:
  - jos ympäristöystävällistä ratkaisua ei valita, se on perusteltava erikseen

- Cleantech-demonstraatioalueiden luominen:
  - pääkaupunkiseutu ja ilmasto- ja resurssiviisauden edelläkävijäkunnat.
  - liikenteeseen, rakentamiseen ja rakennusten energiatehokkuuteen liittyviä uusia ilmastoystävällisiä kuluttajalähtöisiä ratkaisuja.
  - kuntien ja hallinnon yhteinen toimeenpanoryhmä
  - budjettiin oma määräraha kokeilualustan hankkeiden käynnistämiseksi julkisen-yksityisen rahoituksen yhteistoteutuksena.

- Laaditaan energiatehokkuus-Atlas
  - suurimmat potentiaalit energiatehokkuuden parantamisen kannalta

Paneelin suosituksia ja ehdotuksia

- Pk-yritysten liiketoimiosaamista ja kykyä kansainvälisiin vientiponnistuksiin tulee lisätä.
  - Master class-tyyppinen koulutusohjelma, joka keskittyy yrityksen johtamiseen kansainvälisessä liiketoimiympäristössä
- Pariisin ilmastosopimuksen teknologiasiirrot tarjoavat hyvän mahdollisuuden edistää pk-yritysten kansainvälistymistä.
  - Yhteistyömaat & erilliset vientitakuut
- Cleantech-brändiään ja markkinoiden ennustettavuutta sitoutumalla kansainvälisiä velvoiteta kunniahimoisempiin ilmasto- ja ympäristölupauksiin.